

REGISTER

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ärdebruk på 1860 talet

Ärdebruk	1
Ärdebrukningen	3.
Ärdebrukningen	4.
Ärde	6.
Ärde i värld	7.
Ärde	7.
Ärdebrukningen av potatisen	9
Ärdebrukningen	10
Ärdebrukningen	11
Ärdebrukningen av rågen	11.
Ärdebrukets reppbruk	12.

1818

/1

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Svedjebruk på 1860-talet i
Kyrkhults församling, Lister
härad av Blekinge län.

Nedanstående uppgifter
äro lämnade av den ca. 70-åriga
Pernilla i Björkefall, Kyrk-
hults socken.

Förberedelsen

Förberedelserna till
lyckobäddningen i svedjelandet
lycka, och själva svedjanet kallades

lyckobräddning), gjordes året innan
man ville ha skörd.

Vår platsen, som blivit ut-
sett till lycka, bevoxen med barr-
skog, högså denna ner på vintern
ett år i förväg, så att de ner-
huggna träden, som skulle
brännas upp, fingo ligga ner-
huggna en sommars för att
bli riktigt torra. Vår marker
däremot bevoxen med lövskog,
högså denna ner först på som-
maren året innan lycka-
bräddningen skulle äga rum,
medan lövet ännu satt kvar
på träden. Detta virke fick alltså
ligga och rotta enstaka under hösten
och vintern. Riset fick ligga där
det fäll, när det högså lars från
stammarna och blev inte samlat

3 1818 LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 2
i käl. Det var emellertid endast
de äldra grövsta stammarna,
som blevo aukrystade råsten
fick ligga för att brännas till
aska.

Lyckobrännningen Lyckobrän-
utfördes på våren så snart ningen.
marken blivit riktigt torr,
vilket i regel inträffade i maj
månad. Vår våren var våt och väter-
leken ofjärlig kunde det hända att
lyckan blev bränd först i juni
månad.

Vid svejandet gjorde man
upp eld vid den kant av lyckan
varifrån vinden blåste, på så
sätt kostade det mycket lite or-
det att få elden spridd över
hela området. Elden fick sedan
brinna till hela området var

svafjat, eller rättare sagt så
länge det fanns något, som
kunde brinna lätt, i regel
släckte man inse elden såvida
det in se brann i någon myr-
stack eller tjärstucke (tallstucke).

agbrän-

ingen.

Så snart elden var
släckt besågs lyckan, varefter
eventuellt kvarblivit ris och
mindre stammar samlatas
tillskapa i låt, vilka placerades
på sådana platser där det först
legat kunnat med ris, eller där
det kanske icke funnits något
brännbart alls.

Om dessa låt utfäntes
ett par i sänder. Dessa låt fingo
brinna så länge på varje plats
att all vegetation blivit förstörd
varefter de flyttades, med en

1. b. dragbrännkrok (en krok, som mycket liknade en båshake men med ett långt stycke av skaftet av järn) fäst på en annan plats, som icke heller blivit något svett vid första bränningen.

Lyckor, som på detta sätt blivit brända kallades dragbrännlyckor och ansågos inte vara så bra som andra.

Inhågnaden runt Inhågnad. lyckan sattes nu upp. Här till användes pådestammar, som varit för grova för att kunna bringa upp. Dessa stammar voro ofta mycket långa, varför det gick mycket fort att inhägna en lycka. Långe avknistade stammar benämnas "åsar", soliga åsar "smetåsar" och järdesgårdar ou så sent

virke kallades därför smittas-
järdesgärter. Dessa åsar, som lades
parallelt med marken bundes
med tvätta vidjor fast mellan
störar, som hotades ner i jorden
två och två med ett par famnas
mellanrum. Stämmar, som
voro över seden inhägnaden var
färdig samlades ihop i stora
högar, vilka lades på sådana platser
där det inte kunde planteras något.

Lyckan var nu färdig
att besås. Först sådes rouvro och
senap (oftast blandat). Denna
sätt tillgick ofta så, att den, som
sätte tog, tog fröet i munnen och
sprutade det sedan åt alla håll under
det han gick framåt.

Därefter sattes potatisen.
Detta tillgick på följande sätt:

först hackades en liten halaj vilken
potatisen lades ner, därefter hackade
man upp några torvor runt omkring,
vilka lades över potatisen, på så sätt
fick man en kupa, i vilken potatisen
kunde växa. Det följde sätta fröet
myllades nu ner samtidigt som
man satte potatisen, och utomom
några särskilda åtgärder behövdes
vidtagas. Avståndet mellan potatis-
plantorna var ungefär fyrtio fem cm.
Mellanrummet utnyttjades av rovarna
och senapen.

Någon vidare ans *från och värt.*
och vård under sommaren fick
potatisen inte, kom det något agräs
skars detta av, loka upp det kunde
man inte för rovarnas och senapens
skull.

På hösten skötades *Skörden.*

först senapen, som skulle vara
väl mogen, vilket inkräppargauska
tidigt på hösten. Rörorna läre-
mat skördades först omställbart
potatisen. Potatisen hackades upp
med handhacka.

När potatisen skulle sköras
ställdes man ofta till ett s. k. "pär-
gille" d. v. s. man anmodade potatens
ungdom att komma och hjälpa
till med potatisupptagningen.

På utsatt dag i lagbräcken
samlades ungdomen, var och en
försett med en hacka.

Vid sådana tillfällen gick det glatt
till på lyckan. Ty mat och dryck
fanns i stora mängder och allt
var av bästa slag. På natten efter
en sådan dag dansades det på logen.
Brännvin fanns i överflöd och

bränninskruvan antändes flitigt
hela natten.

Eftersom lyckorna Förraringen
ofta vore belägna långt borta av potatisen
från gården kunde man inte förse
hem potatisen strax efter skörden,
utan den måste förvaras ute på
lyckan tills det blev slädföre.

Förraringen ute på lyckan tillgick
på följande sätt: på en kulle på
lyckan eller i dess närmhet grävde
man en rund håla i jorden om-
kring en meter djup, runt omkring
hålans kanter murade man
med sten så att inte jord eller
grus skulle ramlas ner bland
potatisen. En sådan "pärhåla"
brukade vara ungefär två meter
i diameter sedan den var murad.

Taket utgjordes av grova stockar, som

ställes runt omkring halan så tätt
de kunde stå, och som var nedslagna
i jorden med snäändan. Övre ändan
av stockarna fästes tillsammans
i en spets så att det hela kom att
se ut som ett lågt fält.

Över på stockarna lades gransis
och sist jord. Som ingång lämna-
des ett litet hål, så stort att en
kort nått och jämt kunde krypa
genom. Detta hål tilläpades med en
lucka av bräder över på bräderna
lades gransis och jord.

gärning
åttan
Färdigt vis såttes innan
potatisen skördades, när så potatisen
togs upp myllades rågen utan
något nämnvärt extra arbete.

För att rågen var sått gjordes ingen-
ting vid luckan förrän rågen
skulle skördas.

Råjrkörsen Råjrkörsen

på följande sätt: kvinnorna skuro rågen med skäror och "lade på band", efter kom en karl, som band nekarna varefter de sattes upp i halukravar (en provad nekare). En del förslade hem rågen omedelbart efter skörden och kockade den hemma, andra åker satte upp den till torkning på lyckan.

Låg lyckan nära Hemsfors- någon körväg så bar man rågen längsmed dit varefter den kördes hem. Sådana, rågen, som inga hästar hade beuro hem rågen. Fanns det ingen körväg i närheten av lyckan så förslades rågen hem på hästryggen. Två kravar ansågs vara hörda för en häst.

Detta var det sedvanliga brukningsrättet men var

jorden mer än vanligt god tog
de grödor; först två potatis-skörter
därefter en rågskörd. Sedan andra
eventuellt tredje grödan var skördad
gjordes det i regel ingenting
af lyckan, visserligen fanns de
och annan främstående bond,
som satte hörmalk på sin
lycka för att fortare få till stånd
en videntlig betesmark; men
detta hör till undantagen.

svetjeb.

svetjeb.

svetjeb.

Svetjeb bruket upphörde

helt först sedan skogslagarna
blivit sådana att de hade hintat
i vägen för ett fortsatt svetjeb bruk
Så sent som i början
på 1900-talet kunde man få
se lyckor här och där, men
de höter, som dessas ägare ofta fingo
slägga lockare i och till efterföljd.